

چالش‌های مالیاتی تولید و سرمایه‌گذاری

به مناسبت ۱۶ تیرماه، روز ملی مالیات

این تغییرات نباید مداوم، سریع و تکراری باشد تا مانع برنامه‌ریزی کارفرمایان و سرمایه‌گذاران برای واحدهای اقتصادی‌شان شود.

(۳) اصل سهولت: در تعیین نرخ‌های مالیاتی و وصول مالیات‌ها، باید ترتیباتی اتخاذ گردد که مؤدی مالیاتی به

سهولت بتواند وضع خود را روشن نماید و با تکمیل اظهارنامه و ارایه آن به مسؤولان امر، مالیات خود را پرداخت کند. این در حالی است که وجود ممیز، سرممیز، ممیز کل، مراجع حل اختلاف و غیره غالباً مشکلاتی را برای مؤدیان ایجاد می‌نماید.

(۴) اصل براءت: مسؤولان و ممیزان در سطوح مختلف، باید اصل را بر صحت ارقام ارایه شده گذارده و آن را بپذیرند، مگر آنکه شواهد و دلایل محکمی بر نادرست بودن ارقام ارایه شده آشکار شود تا ممیزان را وادار به بررسی مجدد نماید.

(۵) مقرون به صرفه بودن: تشریفات و مراحل مربوط به دریافت مالیات نباید آنچنان طولانی و پرهزینه باشد که میزان هزینه دریافت مالیات از میزان مالیات دریافتی، فزونی یابد.

به طور کلی، برای اینکه قوانین مالیاتی بتواند تأثیر مساعدی بر اقتصاد کشور و به ویژه بخش تولید و سرمایه‌گذاری بر جا گذارند، باید اصول یاد شده در تعیین مالیات‌ها و چگونگی وصول آنها، کاملاً رعایت گردد. در چنین شرایطی، می‌توان اطمینان یافت که پرداخت‌کنندگان مالیات شامل صاحبان صنایع، سرمایه‌گذاران و کسانی که نقش عمده در پیشرفت و رونق کشور دارند، به بهبود و رونق تولید و سرمایه‌گذاری کمک کنند.

از تعدد نرخ‌ها تا جرایم مالیاتی

مقررات مالیاتی فعلی کشور، علیرغم تعدیلاتی که در سال ۱۳۸۰ از آن به عمل آمده، چالش‌های بسیاری را برای تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران سبب می‌شود. در ادامه به برخی از چالش‌های مالیاتی امروز اقتصاد کشور اشاره می‌کنیم.

الف) نرخ‌های مالیاتی: برای تعیین میزان مالیات‌ها، معمولاً روش‌های مختلفی وجود دارد که رایج‌ترین آن، نرخ‌های تصاعدی است. در این روش، نرخ مالیات‌ها همزمان با رشد درآمدها، افزایش می‌یابد. بدین منظور، در ماده ۱۳۱ قانون مالیات‌های مستقیم، نرخ مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی از ۱۵ تا ۳۵ درصد برای درآمدهای ۳۰ میلیون ریال تا مازاد بر یک میلیارد ریال تعیین شده است. در مورد اشخاص حقوقی نیز بنا بر ماده ۱۰۵ قانون، نرخ ۲۵ درصد درآمد تعیین گردیده است. در این میان، دو نکته باید در مورد نرخ‌های مالیاتی مورد توجه قرار گیرد. نکته اول، بالا بودن نرخ‌های مالیاتی و نکته دوم، تنوع این نرخ‌ها است که برای سرمایه‌گذاران و صاحبان صنایع، مشکل آفرین شده است.

ب) تشریفات وصول و ایصال مالیات‌ها: تشریفات و روش‌های اجرای وصول مالیات، یکی دیگر از مشکلاتی است که مؤدیان و به ویژه گروه صاحبان صنایع و کارفرمایان با آن مواجه هستند و به همین دلیل، همواره بر لزوم اصلاح تشریفات وصول و ساختار مالیاتی کشور تأکید می‌کنند. همان‌طور که در طرح سامان‌دهی اقتصادی اشاره شده است، ساختار نظام مالیاتی فعلی کشورمان، هم از نظر تعرفه‌های مالیاتی و هم از نظر روش‌های اجرایی و نظام وصول مالیات‌ها، نیازمند اصلاح و بازنگری است، زیرا در هر دو زمینه فاقد کارایی بوده و از نقطه ضعف‌هایی رنج می‌برد. بر همین اساس بود که در سال ۱۳۸۰ قانون مالیات‌ها اصلاح شد، ولی این اصلاحات به طور کامل نتوانست مسایل و مشکلات مالیاتی

تولید و سرمایه‌گذاری در ایران، علیرغم برنامه‌ها و اقداماتی که جهت بهبود وضعیت آن انجام می‌شود، همچنان با چالش‌های فراوانی روبه‌رو است. موانع پیش روی توسعه و گسترش بازار، نبود تکنولوژی‌های پیشرفته و فن‌آوری‌های نوین به منظور بهبود راندمان کمی و کیفی تولید، موانع موجود در جذب بازارهای داخلی و خارجی و وجود قوانین و مقررات دست و پاگیر در مسیر تولید و فروش محصولات و یافتن بازارهای جدید، از جمله چالش‌های موجود در قلمروی تولید و سرمایه‌گذاری در ایران می‌باشند.

در میان موانع متعدد تولید و سرمایه‌گذاری، عاملی که رفع آن از دیگر موانع مهمتر و در عین حال، امکان‌پذیرتر است، تغییر و اصلاح قوانین و مقررات می‌باشد. از اهم قوانین مرتبط با بخش تولید و سرمایه‌گذاری در کشورمان، می‌توان به قوانین کار و تأمین اجتماعی، قوانین مالیاتی، مقررات صادرات و واردات، تعزیرات حکومتی و سیاست‌های بانکی اشاره کرد. در واقع، وجود قوانین و مقررات ناکارا و نامناسب علاوه بر اینکه موجبات دخالت بیشتر دولت را فراهم می‌آورد، سبب کندی و رکود تولید شده و سرمایه‌گذاران را به خروج از فعالیت‌های تولیدی و حرکت به سوی دلالتی یا فعالیت‌های کوتاه‌مدت، تشویق و رهنمون می‌سازد. در میان مجموعه مقررات مؤثر بر حوزه تولید، قوانین مالیاتی نقش مهمی در روند تولید و سرمایه‌گذاری و رونق یا رکود آن دارند.

از خمس تا مالیات

پرداخت مالیات در ایران به زمان هخامنشیان باز می‌گردد. از آن تاریخ به بعد، علیرغم تغییر سلسله‌های شاهی، مالیات به عناوین مختلف از مردم اخذ شده است. پس از ورود اسلام و استقرار حکومت اسلامی در ایران، مسأله مشارکت مردم در اداره امور کشور تحت عناوین خمس، خراج، جزیه و غیره ادامه یافت. ولی نخستین قانون مالیاتی کشورمان تحت عنوان «مالیات بر شرکت‌ها و تجارت» در تاریخ ۱۲ فروردین ۱۳۰۹ به تصویب رسید. تا قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، قوانین متعددی در جهت اصلاح و تکمیل قوانین قبلی مالیاتی وضع شد. اما پس از انقلاب، اختلاف نظر جدی سیاست‌مداران و علمای وقت در خصوص تغییر عنوان مالیات در گرفت. اما در نهایت، قانون مالیات‌ها پذیرفته شد. این قانون نیز در سال ۱۳۷۰ دستخوش تغییراتی گردید و قانون مالیات‌های مستقیم به ویژه در مورد شرکت‌ها به مورد اجرا گذاشته شد.

با تصویب برنامه سوم توسعه و پیش‌بینی ساز و کارهای جدید در مورد تعیین و وصول مالیات‌ها، اعتراضات گسترده‌ای از سوی تشکل‌های کارفرمایان در مورد قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۷۰ صورت گرفت. سرانجام با بررسی قانون مالیات‌های مستقیم به وسیله کارشناسان و متخصصان امر - از جمله هیأت تحریریه ماهنامه «اقتصاد ایران» - لایحه اصلاحی آن از سوی دولت به مجلس تقدیم و در آذرماه ۱۳۸۰ قانون جدید مالیاتی به تصویب رسید.

اصول مالیاتی

مالیات‌ها، ابزاری برای تأمین هزینه‌های دولت، تعدیل نوسانات اقتصاد، توزیع عادلانه درآمد، رشد اقتصادی متوازن و حمایت از نقاط محروم هستند. به موازات، مالیات‌ها آثار انگیزشی شدیدی از طریق معافیت‌های مالیاتی بر سرمایه‌گذاران و تولید برجا می‌گذارند. البته تحقق این آثار و نتایج تنها هنگامی میسر است که در تعیین نرخ مالیات و نحوه دریافت آن، علاوه بر توجه به شرایط اقتصادی - اجتماعی حاکم بر جامعه، ویژگی‌های زیر نیز لحاظ گردد:

(۱) اصل عدالت مالیاتی: مالیات‌ها باید به تناسب درآمد و بر اساس توانایی مؤدیان (پرداخت‌کنندگان) تعیین شوند.

(۲) اصل ثبات: مقررات مالیاتی و میزان مالیات‌ها نباید همواره در تغییر باشند. البته ممکن است شرایط اقتصادی - اجتماعی ایجاب کند، زمانی مالیات‌ها افزایش و زمانی دیگر، کاهش یابند یا بر میزان معافیت‌ها و موارد آن افزوده و یا کاسته شود. ولی

فرهنگ مالیاتی جامعه نیز نیازمندیم. در این راستا، کلیه مدیران و کارفرمایان باید نسبت به نقش و اهمیت مثبت مالیات در چرخه زندگی و جامعه آگاه شده و ایمان داشته باشند.

د) جرایم مالیاتی و مجازات‌های آن: قانون‌گذار برای نیل به هدف دریافت مالیات‌ها، ضمانت اجرایی نظیر تنبیه و جریمه را پیش‌بینی کرده که مخصوص افرادی است که از پرداخت مالیات خودداری می‌کنند. برای مثال، ماده ۱۹۰ قانون مالیات‌های مستقیم، به جریمه افرادی که از پرداخت به موقع مالیات سر باز می‌زنند، اختصاص یافته است. این جریمه‌ها به موجب ماده ۱۹۶ قانون مالیات‌های مستقیم، از ۱۰ درصد مالیات متعلقه شروع و به ممنوعیت خروج از کشور پایان می‌یابد.

بدین ترتیب، ملاحظه می‌شود که موضوع مالیات‌ها، تأثیر مستقیم و قابل توجهی بر وضع یک واحد تولیدی و اداره آن بر جای می‌گذارد و همین امر، چالش‌هایی را در امر تولید و سرمایه‌گذاری ایجاد کرده و سبب می‌شود تا کارآفرینان کمتر به سرمایه‌گذاری مجدد و توسعه فعالیت‌های تولیدی - صنعتی بپردازند. ■

اقتصاد کشور را مرتفع سازد. تشریفات وصول مالیات شامل تنظیم اظهارنامه مالیاتی همراه با ترازنامه سود و زیان، به روز بودن دفاتر و دیگر مدارک و اسناد از یک سو و تعدد افراد و مراجع رسیدگی کننده به اظهارنامه مالیاتی و دیگر مدارک مؤدیان از سوی دیگر، بر مشکلات و پیچیدگی‌های جمع‌آوری و پرداخت مالیات افزوده است.

ج) مراجع رسیدگی به اختلافات مالیاتی: مراحل رسیدگی به اختلافات مالیاتی، از جمله مشکلاتی است که صاحبان صنایع، کارفرمایان و کارآفرینان با آن مواجه هستند. مهمترین ضعف در این حوزه، مربوط به طول مدت رسیدگی است، زیرا طرفین اختلاف یعنی مؤدیان و واحدهای مالیاتی، مدت زمان درازی را با سرگردانی طی می‌کنند تا به نتیجه‌ای مشخص دست یابند. مشکل دیگر در این زمینه، هزینه‌های سنگین مربوط به تشریفات وصول مالیات است. اما کلیه مسایل و مشکلات یاد شده را که منجر به اتلاف وقت و انرژی زیادی می‌گردد، می‌توان با رعایت اصول ذکر شده مانند اصل برائت و اصل اطمینان به مؤدیان مالیاتی از میان برداشت و یا به حداقل رساند. البته به اصل دیگری به نام ارتقای

عبور ایران هسته‌ای از روسیه

با جهش هسته‌ای ایران، حاکمان کرملین فهمیده‌اند که ایران در "مرز عبور تکنولوژیک از روسیه" قرار گرفته است. لذا روس‌ها - هم صدا با آمریکا - در مسیر توسعه برنامه هسته‌ای کشورمان سنگ اندازی می‌کنند.

روسیه به غرب شده است. روسیه از ابتدا سعی کرده بود در منازعه هسته‌ای ایران با آمریکا، نقش یک میانجی مرضی طرفین را بازی کند و در سایه این نقش، هم نهایت استفاده را از ایران ببرد و هم در چانه‌زنی‌های مستقیم با قدرت‌های غربی

شرکت کند. این سیاست کرملین‌نشینان، به مرور تبدیل به یک تاکتیک نوین جهت استفاده دوسویه از پرونده هسته‌ای ایران در راستای منافع ملی‌شان گردیده است. در همین راستا، روس‌ها از یک سو در قبال پشتیبانی از مواضع ایران در قبال آمریکا، خواستار امتیازاتی از کشورمان می‌شوند و از سوی دیگر، در قبال عدم راه‌اندازی نیروگاه بوشهر، از آمریکا امتیازاتی را اخذ می‌نمایند - و این سیاست روسیه کماکان ادامه خواهد یافت.

طبیعتاً این سیاست روس‌ها هرگز در جهت حفظ منافع ایران نبوده و حمایت‌های هرچند اندک آنها از کشورمان، تنها در جهت منافع کوتاه‌مدت و بلندمدت روسیه شکل گرفته است، زیرا روس‌ها در مذاکرات دیپلماتیک، بر اساس یک اصل زیربنایی معتقدند: "آن چیزی که مال ما است، مال ما است و آن چیزی که مال شما است، می‌توانیم بشنیم و در مورد آن صحبت کنیم!"

بی‌شک، استراتژیست‌های کرملین، تحولات ایران در دوران جدید را کاملاً زیر نظر دارند. روس‌ها در طول سال‌های اخیر میلادی، چند رفتار معنادار در قبال ایران از خود نشان داده‌اند. آنها از یک سو با عضویت ایران در پیمان امنیتی - اقتصادی شانگهای که باعث افزایش قدرت بازیگری منطقه‌ای کشورمان می‌شد، مخالفت کرده و از سوی دیگر، سرعت تطابق خویش با خواست‌های غربی‌ها و به ویژه آمریکا در پرونده هسته‌ای ایران و صدور قطعنامه علیه کشورمان را افزایش داده‌اند. روس‌ها حتی تلوخا از تمایل و موافقت خود با تشدید تحریم‌ها و "آنزوی سیاسی" ایران که هدف آمریکا می‌باشد، سخن گفته‌اند. به گزارش واحد اطلاعات و اخبار «اقتصاد ایران»، این دستورکار در ملاقات‌های اخیر پوتین با جرج بوش در ایالت مین نیز ادامه داشته است.

در نهایت، باید به این واقعیت هم اشاره کنیم که روسیه بیشترین سود را از اختلافات موجود بین ایران و جهان غرب می‌برد. به همین دلیل، این کشور با اتخاذ سیاست‌های دو پهلو، این اختلافات را طولانی‌تر و عمیق‌تر می‌کند. این حقیقت، در بیان زیینگنیو برژینسکی، مشاور امنیت ملی اسبق آمریکا، متبلور است: "منافع روسیه، در جنگ آمریکا با ایران بهتر تأمین می‌شود." ■

روابط سیاسی دوجانبه ایران و روسیه را می‌توان به سه مقطع مهم زمانی (الف) دوران روسیه تزار، (ب) دوران شوروی سابق و (ج) دوران روسیه فعلی، تقسیم نمود. با مطالعه تاریخ روابط دو کشور، به راحتی می‌توان مشاهده کرد که در هر سه دوران، روس‌ها به بهانه‌هایی سعی کرده‌اند از ایران برای اهداف سیاسی و اقتصادی خود بهره‌برداری کنند. از نظر روس‌ها، ایران کشوری مهم و از نظر منابع و فرصت‌ها، غنی است که نباید شریکی برای روس‌ها در آن کشور وجود داشته باشد. به همین جهت، آنها تمام تلاش خود را برای منوپولیزه (انحصاری) کردن منافع خود در ایران به کار می‌برند.

در بررسی روابط دو کشور، به نظر می‌رسد که تاکنون ایران برای روسیه، حکم "تاکتیک" داشته است، نه "استراتژی". اما امروز و در شرایطی که نشانه‌های پایان تاکتیک فعلی روسیه در مورد ایران پدیدار شده، می‌توان در خصوص بروز نشانه‌های وجود یا عدم وجود یک "استراتژی بلندمدت" در روابط دو کشور بحث کرد. در واقع، با جهش استراتژیک ایران در زمینه راه‌اندازی و تکمیل آبشار دوم سانتریفیوژها و تأسیسات آب سنگین اراک و دیگر پیشرفت‌های هسته‌ای در طول یک سال اخیر، به نظر می‌رسد نگاه روسیه به ایران دچار تغییرات معناداری شده است، زیرا رهبران کرملین به خوبی فهمیده‌اند که ایران در مرز "عبور تکنولوژیک از روسیه" قرار دارد و بی‌شک، تبدلات سیاسی طرفین با چنین عبوری، دچار تحولات جدیدی خواهد شد. به همین دلیل، روس‌ها سعی دارند هم‌نوا با آمریکا، در مسیر توسعه و تکمیل نیروگاه بوشهر و ارسال سوخت مورد نیاز، سنگ‌اندازی و کارشکنی کنند. چندی پیش دبیر شورای عالی امنیت ملی کشورمان در خصوص تأخیر طرف روسی در راه‌اندازی نیروگاه بوشهر، گفت: "مایه تأسف است که وعده‌های دولت بزرگ روسیه بر سر موعده نیست. البته همین وضع نشان می‌دهد که در خصوص تأمین سوخت هسته‌ای ایران از کشورهای دیگر اطمینان کاملی وجود ندارد و اصرار ایران در این مورد کاملاً درست است."

به اعتقاد برخی از کارشناسان، ایران بر روی روسیه به عنوان تنها حامی و پشتیبان خود در جامعه بین‌الملل و صدور تکنولوژی نوین هسته‌ای و موشکی، حساب باز کرده بود. این انتظار هم چندان بی‌ربط نبود، چرا که جدای از سود مالی فراوانی که از تکمیل نیروگاه بوشهر می‌برد، روسیه قصد داشت از این نیروگاه به عنوان نمونه کاری خود برای بستن قرارداد با دیگر کشورهای منطقه استفاده کند. بر همین اساس بود که روس‌ها بسته پیشنهادی انجام مرحله غنی‌سازی و تشکیل کنسرسیوم تولید سوخت هسته‌ای در خاک خود را ارائه کردند. اما با رد این بسته پیشنهادی از سوی ایران، عملاً این طرح روسیه نیز ناکام ماند.

به نظر می‌رسد، روس‌ها به تمایل ایران برای نقش‌آفرینی فعال و مستقل و از موضع اقتدار، اطمینان یافته‌اند. به نظر می‌رسد در قطعی طرح روسیه از سوی ایران، مقطعی جدید در منازعه هسته‌ای کشورمان پدید آورده و البته موجب نزدیکی